

Critical Studies in Texts and Programs of Human Sciences,
Institute for Humanities and Cultural Studies (IHCS)
Monthly Journal, Vol. 22, No. 3, Spring 2022, 349-370
Doi: 10.30465/CRTLS.2022.37870.2376

A Critical Analysis and Review of the Book ***Photography: A Middle-Brow Art***

Morteza Sedighifard^{*}, Hedi Khazaei^{**}

Mehdi Moghimnejad^{***}

Abstract

This research is based on a structured analysis of the book written by Pierre Bourdieu, called *Photography, a Middle-Brow Art*. This study is a descriptive analysis of the different sections of the book from different perspectives. In this research, we considered the Persian translation of the book. Moreover, the origin of the work and the effectiveness of its contents after more than half a century from its publication, along with its advantages and disadvantages were discussed. We also compared the Persian translation to the English version. The translation of the work was also examined, which revealed that the book has a decent translation quality, despite detecting a few errors in some sections. It can be concluded that due to the long time since its publication and the speed of change in its concerning fields, namely sociology and photography, most arguments in the book can no longer be cited. Also, because the book contains discontinuous articles and does not have an explicit conclusion, it does not have the desired unity in general, which might result in the fact that each section can be read independently.

Keywords: Photography, Sociology, Book Criticism, Translation, Middle-Brow Art.

* Faculty of Visual Arts, University of Art, Tehran, Iran (Corresponding Author),
Morteza.sedighifard@gmail.com

** Faculty of Visual arts, University of Art, Tehran, Iran, kh.hedie@gmail.com

*** Photography Department, Visual Arts Faculty, University of Art, Tehran, Iran,
moghimnejad@gmail.com

Date received: 08-01-2022, Date of acceptance: 04-05-2022

تحلیل و بررسی کتاب عکاسی؛ هنر میان‌مایه

مرتضی صدیقی فرد*

هدیه خزایی**، مهدی مقیم‌نژاد***

چکیده

این پژوهش به دنبال تحلیل و بررسی کتاب عکاسی؛ هنر میان‌مایه به روشی ساختارمند است که بخش‌های مختلف کتاب را با روشی توصیفی-تحلیلی از منظرهای مختلف بررسی می‌کند. این پژوهش با بررسی خاستگاه کتاب و میزان اثرگذاری مطالب آن پس از گذشت بیش از نیم قرن از تألیفش، با مدنظر قراردادن نسخه ترجمه فارسی، فواید و کاستی‌های آن را بررسی می‌کند. هم‌چنین، ترجمه کتاب با مطابقت دادن ترجمه فارسی با نسخه انگلیسی بررسی شد و این رویارویی در نهایت مشخص کرد که کتاب در بخش‌هایی دچار نزول کیفیت ترجمه شده است و اشتباهاتی دارد. علاوه بر این، این نتیجه به دست آمد که با توجه به گذشت زمان طولانی از انتشار کتاب و سرعت تغییر حوزه‌های مورد مطالعه در آن، یعنی جامعه‌شناسی و عکاسی، امروز دیگر بخش اعظم کتاب همانند سال‌های ابتدایی انتشار آن مورد توجه نیست و از میزان ارجاع به مطالب آن کاسته شده است. هم‌چنین، به این دلیل که کتاب شامل مقالاتی ناپیوسته است و به تبع آن دارای نتیجه‌گیری مشخصی نیست، به‌طور کلی وحدت مناسبی ندارد و ماحصل این شیوه این شده است که هر بخش از آن مستقل از بخش‌های دیگر قابل مطالعه باشد.

کلیدواژه‌ها: عکاسی، جامعه‌شناسی، نقد کتاب، ترجمه، هنر قشر متوسط.

* کارشناس ارشد عکاسی، دانشکده هنرهای تجسمی، دانشگاه هنر، تهران، ایران (نویسنده مسئول)

Morteza.sedighifard@gmail.com

** کارشناس ارشد عکاسی، دانشکده هنرهای تجسمی، دانشگاه هنر، تهران، ایران، kh.hedie@gmail.com

*** استادیار گروه عکاسی، دانشکده هنرهای تجسمی، دانشگاه هنر، تهران، ایران

moghimnejad@gmail.com

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۱۰/۱۸ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۲/۱۴

۱. مقدمه

در سال‌های اخیر، رشد چشم‌گیر ترجمه و تألیف کتاب‌های گوناگون در زمینه عکاسی به‌گونه‌ای بوده است که اگر نموداری از تولید این آثار براساس زمان رسم شود، شیب رشد باورنکردنی در چند سال اخیر دیده می‌شود، اما در این میدان تألیف و ترجمه، کتاب‌هایی هستند که اگرچه سال‌ها از ترجمه و انتشارشان می‌گذرد، هم‌چنان تجدیدچاپ می‌شوند. لذا بررسی چنین کتاب‌هایی از نظر محتوا و ترجمه ضروری است. یکی از این کتاب‌ها که ترجمه و چاپ اولش به میانه دهه ۱۳۸۰ ش برمی‌گردد و امروز به چاپ چهارم خود رسیده کتاب *عکاسی؛ هنر میان‌مایه* است. آیا عمل عکاسی و معنای تصویر عکاسانه می‌تواند و باید کارماده‌ای برای جامعه‌شناسی باشد؟ این سؤالی است که پیر بردیو با آن کتاب *عکاسی؛ هنر میان‌مایه* را آغاز می‌کند و از درون همین سؤال می‌توان دریافت که موضوع هرآنچه است به دو علم نوظهور در میانه سده نوزدهم، یعنی جامعه‌شناسی و عکاسی، مربوط می‌شود. این پژوهش در نظر دارد تا با واکاوی کتاب مذکور، اهمیت محتوایی آن را، در روزگاری که بیش از نیم قرن از تولید آن گذشته است، بررسی کند. از آن‌جاکه هم علم جامعه‌شناسی و هم فناوری و جایگاه رسانه عکاسی در این مدت دست‌خوش تغییرات وسیعی شده، این سؤال مطرح است که آیا مطالب کتاب هم‌چنان قابل‌استنادند؟ این پژوهش بر مبنای چاپ چهارم نسخه ترجمه‌شده فارسی کتاب با عنوان *عکاسی؛ هنر میان‌مایه* صورت می‌گیرد که نشر پیام امروز آن را منتشر کرده است. باین‌حال، در بخش‌هایی براساس نیاز نسخه ترجمه فارسی با نسخه انگلیسی و نسخه فرانسوی کتاب تطبیق داده شده است تا مشکلات نارسایی ترجمه نیز ارزیابی شوند.

۲. متن اصلی

۱,۲ معرفی کلی کتاب و مؤلف

کتاب *عکاسی؛ هنر میان‌مایه* ترجمه‌ای از نسخه انگلیسی *Photography: A Middle-Brow Art* است که خودش ترجمه، گزیده، و اقتباسی از متن اصلی آن به‌زبان فرانسه به‌نام *Un Art Moyen: Essai sur les Usages Sociaux de la Photographie* است که نخستین بار در سال ۱۹۶۵ منتشر شد. از آن‌جاکه تعدادی از مقالات متن فرانسه با موضوع عکاسی ارتباط عملی و مستقیم نداشتند، در چاپ انگلیسی حذف شده‌اند و به همین دلیل در نسخه فارسی کتاب

نیز وجود ندارند. اگرچه در شناس‌نامه کتاب نام پیر بوردیو به‌عنوان نویسنده درج شده است، بخش‌هایی از این کتاب شامل نوشته‌هایی به‌قلم لوک بولتانسکی، روبر کاستل، ژان کلود شامبوردون، و دومینیک اشناپر است. درواقع، می‌توان این کتاب را مجموعه‌مقالاتی در نظر گرفت که مقاله‌های آن حول موضوعی واحد به بحث می‌پردازند.

کتاب نویسندگان متعددی دارد، اما ترجمه متن فارسی آن را کیهان ولی‌نژاد به‌تنهایی انجام داده است. کتاب با معرفی کوتاهی از نویسنده، یعنی پیر بوردیو، آغاز می‌شود که برگرفته از کتاب *واژگان پیر بوردیو* نوشته کریستین شویره و اولیویه فونتن است که متن آن را مرتضی کُتبی ترجمه کرده است. پس‌ازآن، تصویری از پرتره بوردیو آمده که هیچ اطلاعاتی همراه آن نیست؛ این‌که کجا و چه کسی آن را عکاسی کرده و مدالی که در دست بوردیوست مربوط به چه روی‌دادی است. به‌علاوه، این تصویر در نسخه فرانسوی و انگلیسی وجود ندارد. در ادامه، «پیش‌گفتار متن فارسی» به‌قلم دکتر سیروس یگانه، مدرس جامعه‌شناسی هنر دانشگاه هنر تهران، در سال ۱۳۸۵ است که در آن، وی علاوه‌بر تشریح ساختار کتاب، به آبخشور اصلی موضوع مطرح‌شده می‌پردازد و اشاره می‌کند که مطالب کتاب در ادامه نظریات رهبران مکتب فرانکفورت قرار می‌گیرد.

کتاب در نسخه فارسی به‌تبعیت از ترجمه انگلیسی با درآمدی به‌قلم بوردیو آغاز می‌شود. در این بخش، بوردیو بیان می‌کند که بررسی عمل عکاسی و معنای عکس فرصت ویژه‌ای برای به‌کارگیری روشی نوین به‌منظور درک کامل قواعد رفتار و تجربه اشخاص از آن رفتار است. پس از این مقدمه سیزده‌صفحه‌ای، فصل اول کتاب آغاز می‌شود. کتاب دارای دو فصل است که هرکدام بخش‌هایی دارند. فصل اول شامل دو بخش است و فصل دوم سه بخش دارد و پس از آن‌ها، یادداشت‌ها، نمایه، و تصاویر کتاب قرار دارند.

۲,۲ نقد و تحلیل خاستگاه کتاب

خاستگاه اصلی کتاب *عکاسی؛ هنر میان‌مایه* مقوله ساختار طبقاتی است. همان‌طور که در کتاب مطرح شده است، عادات، هویت‌ها، و نگرش‌های خاص متعلق به اعضای یک «طبقه» آن را از طبقات دیگر متمایز می‌کند. لذا این امکان برای بوردیو فراهم می‌شود که به «ماهیت» خاصی از عکس‌های گروه‌های خاصی بپردازد که مشاغل مشخص و سطح اقتصادی معلوم دارند. آن‌چه درباره *عکاسی؛ هنر میان‌مایه* مطرح است این‌که کتاب مدنظر از آثار ابتدایی بوردیو محسوب می‌شود و فاقد برخی پیچیدگی‌هایی است که در مطالعات

بعدی او در زمینه تمایز طبقاتی به‌خوبی شناخته شده‌اند. استفاده او از اصطلاحاتی نظیر «دهقان»، «طبقه کارگر»، «بورژوازی»، و... طبقات موردپژوهش خاصی را برای او محدود می‌کند. مطالب مطرح‌شده در این کتاب در قیاس با کتاب دیگر بوردیو با عنوان *تمایز*، که چهارده سال پس از این اثر منتشر شده است، ابتدایی‌تر و خام‌تر به نظر می‌رسند، چنان‌که در کتاب *تمایز* به تفصیل به مطالب مربوط به سلیقه‌های طبقاتی و سبک‌های زندگی پرداخته است (بوردیو ۱۳۹۷: ۳۵۱)، اما آنچه مشخص است این‌که بوردیو در سیر مطالعاتی خودش، در مقام جامعه‌شناس، همواره خط فکری خاصی را دنبال کرده است.

در کتاب‌های بعدی بوردیو می‌توان مسائل پیچیده‌تری را که در شناسایی و نام‌گذاری گروه‌ها وجود دارند، پی‌جویی کرد. به نظر می‌رسد که در این متن، درباره تفکیک طبقاتی و تمایزات حرفه‌ای آشکارا بحث نمی‌شود. البته از عکاسی در این‌جا برای نشان‌دادن روشی استفاده می‌شود که با آن مرزهای طبقه‌بندی ترسیم می‌شوند و این نشان می‌دهد که در ساختن هویت فردی و جمعی، یک عمل مشخص (و نه یک انتخاب طبیعی) وجود دارد، اما آنچه مسلم است این‌که روش‌های متفاوتی وجود دارند که می‌توان براساس آن‌ها به مسئله استفاده اجتماعی از رسانه عکاسی نزدیک شد. برای این منظور، روش‌های متفاوتی موجود است که گروه‌ها را می‌توان به‌عنوان مثال براساس سن، جنسیت، یا محل سکونت تقسیم‌بندی کرد. اگرچه نمی‌توان درباره همه دسته‌بندی‌های ممکن مطالعه‌ای جامع انجام داد، انتخاب‌های انجام‌شده در این کتاب نشان‌دهنده اولویت‌های نویسنده است.

بوردیو در دیگر آثارش طبقه‌بندی‌های مختلف را نیز در دستورکار قرار داده است. به‌عنوان مثال، در کتاب *تمایز: نقد اجتماعی قضاوت‌های ذوقی*، این موضوع به‌خوبی به‌چشم می‌خورد. از میان آثار دیگری که از این جامعه‌شناس به فارسی ترجمه شده است می‌توان به عناوین ذیل اشاره کرد.

انسان دانشگاهی، ترجمه حسن چاوشیان از نشر کتاب پارسه، کتابی است که بوردیو در آن توجه خود را به دنیای دانشگاهی معطوف می‌سازد که خودش نیز بخشی از آن است و تحلیلی درخشان از فرهنگ فکری مدرن ارائه می‌دهد (بوردیو ۱۳۹۸ الف). کتاب دیگر *معنای سیاسی هستی‌شناسی فلسفی مارتین هایدگر اثری فلسفی در نقد و تفسیر هستی‌شناسی هایدگر* است. بوردیو در این کتاب با معیارهای فلسفی هایدگر مواضع و نگرش‌های این فیلسوف را در هستی‌شناسی در بستر تاریخ بررسی می‌کند. بوردیو، که دیدگاهی جامعه‌شناسانه دارد، با خوانشی دوجانبه به سیاست و فلسفه روی آورده است (بوردیو ۱۳۹۹). درباره دولت: *کلاس‌های کالج فرانسه (۱۹۱۹-۱۹۹۲)*، جامعه‌شناس و

مورخ، مسائل جامعه‌شناسی، درسی درباره درس، درباره تلویزیون و سلطه ژورنالیسم، ساختارهای اجتماعی اقتصاد، و نظریه کنش: دلایل علمی و انتخاب عقلانی دیگر کتاب‌های تأثیرگذار این اندیشمند فرانسوی هستند که در رشته‌های مختلف دانشگاهی از آن‌ها استفاده می‌شود. با این وصف، می‌توان بوردیو را از نویسندگان و اندیشمندان مؤثر در حوزه جامعه‌شناسی دانست که این امر بر ضرورت بررسی موضوع این پژوهش می‌افزاید.

۳،۲ نقد شکلی کتاب

۱،۳،۲ وضعیت ظاهری

کتاب عکاسی؛ هنر میان‌مایه از نظر ظاهری وضع نسبتاً مطلوبی دارد. چاپ چهارم این کتاب را نشر پیام امروز در قطع رقعی با جلد شومیز و در ۳۲۸ صفحه و به تعداد پانصد نسخه در سال ۱۳۹۸ در تهران منتشر کرده است. وزن کتاب ۳۶۵ گرم است که وضع حجمی و وزنی مطلوبی برای یک کتاب است و مطالعه آن آسان است. هر صفحه به‌طور متوسط شامل ۲۶ سطر است و متن حاشیه پنج سانتی‌متری از طرفین دارد. در توضیح عکس جلد کتاب آمده است: «با همکاری روژه ویوله (عکاس فرانسوی)». فهرست کتاب فصول و بخش‌های آن را به‌خوبی جدا کرده و نویسنده هر بخش نیز مشخص شده است. پیش‌گفتار متن فارسی شامل چهار صفحه و درآمد خود نویسنده سیزده صفحه است. این کتاب به دو فصل تقسیم شده است که فصل اول ۱۲۱ صفحه و فصل دوم صد صفحه دارد که هر کدام به بخش‌هایی تقسیم می‌شوند. هر بخش کتاب پی‌نوشت‌هایی دارد که در قسمت یادداشت‌ها طبقه‌بندی شده‌اند. درآمد کتاب ده یادداشت، بخش اول فصل یک ۹۳ یادداشت، و بخش دوم آن ۳۱ یادداشت دارد. یادداشت‌های بخش اول فصل دوم ۲۷ مورد است و بخش دوم آن ۴۱ یادداشت دارد. در نهایت، بخش آخر کتاب نیز شامل ۵۴ یادداشت است. در پایان کتاب نیز، نمایه در سه صفحه و هفت تصویر کتاب به‌صورت سیاه‌وسفید در سه صفحه آمده‌اند. در این کتاب، شش نمودار و جدول آماری وجود دارد که هم‌سو با اهداف جامعه‌شناسی نویسنده به کار رفته‌اند.

۲،۳،۲ وضعیت تصاویر و صفحه‌آرایی

هفت تصویر موجود در کتاب، که برخلاف نسخه انگلیسی در انتهای کتاب چاپ شده‌اند، ابعاد بسیار کوچک و کیفیت چاپ نامطلوب دارند. نوع کاغذ انتخابی در صفحات

قرارگرفتن عکس‌ها، علی‌رغم جدا بودن از متن، از همان جنس کاغذ کتاب است که این خود بر بی‌کیفیت شدن تصاویر اثرگذار بوده است. از آن‌جا که تصاویر از متن جدایند، این امکان به راحتی فراهم بوده است تا تصاویر با کیفیت بهتر بر کاغذی مناسب چاپ شوند، اما این نکته رعایت نشده است. اگرچه کتاب از نظر عمومی صفحه‌آرایی قابل‌قبولی دارد، به دلیل سختی محتوای کتاب، استفاده از تمهیدات صفحه‌آرایی خلاقانه می‌توانست به بهتر شدن ظاهر و روانی متن کمک ویژه‌ای کند. تصویر روی جلد کتاب همان تصویر جلد نسخه انگلیسی است. از نظر تصویری انتظار می‌رفت که کتابی درباره عکاسی از تصاویر بیش‌تری برخوردار باشد. مثال‌های تصویری بیش‌تر در روان‌شدن محتوا می‌توانست کمک‌کننده باشد و هر خواننده‌ای از کتابی که در عنوانش واژه «عکاسی» آمده است، دیدن تصاویر زیاد و باکیفیت را انتظار دارد، اما در هیچ‌کدام از نسخه‌های کتاب به تصاویر توجهی نشده است.

۳,۳,۲ ویرایش و ترجمه

کتاب *عکاسی؛ هنر میان‌مایه* از جنبه ویرایش وضع مطلوبی ندارد. از نظر ویرایش ظاهری وضع کتاب به‌ظاهر مناسب است و در چیدمان پاراگراف‌ها از نسخه انگلیسی پیروری شده است، اما ویرایش زبانی (ادبی) ترجمه فارسی در بخش‌های ابتدایی که به‌قلم بوردیوست، مشکلات فراوان دارد. این مشکلات اگرچه به محتوای کتاب آسیبی وارد نکرده‌اند، سبب شده‌اند که بخش‌های نخستین به متنی بدخوان و سخت‌فهم تبدیل شود. مترجم فارسی کتاب جملات طولانی انگلیسی را به همان نحو ترجمه کرده و برای آسان‌کردن آن‌ها تلاشی نکرده است، لذا جملاتی طولانی با ساختاری عجیب در زبان فارسی ساخته شده است. در ادامه، برای سنجش کیفیت ترجمه فارسی، بخش اول فصل نخست (بوردیو ۱۳۹۸ الف: ۳۳-۱۱۶) با نسخه انگلیسی آن تطابق داده شده و نکاتی در ادامه آمده است.

۱,۳,۳,۲ ترجمه

سه ویژگی اصلی برای ترجمه متون ضروری است که مترجم باید واجد آن باشد: نخست تسلط بر زبان مبدأ، سپس تسلط بر زبان مقصد، و مهم‌تر از همه تسلط بر حوزه تخصصی متن. نیومارک معتقد است که از نظر اهمیت، تسلط بر زبان موضوع و زبان مبدأ پس از حساسیت کلی به مقوله زبان و حاذقی در نوشتار به زبان مقصد قرار می‌گیرد

(Newmark 1988). این متن، که در اصل از زبان فرانسه به انگلیسی ترجمه شده است، ابتدا یک مرحله در فرایند برگردانی قرار گرفته است و بررسی این که چه مقدار در برگردان آن موفقیت حاصل شده، در این پژوهش، که به بررسی نسخه فارسی پرداخته است، نمی‌گنجد. همان‌طور که اشاره شد، تسلط مترجم بر زبان مبدأ و مقصد سبب خواهد شد که او محتوای مطلب را به درستی درک کند و بتواند آن را با استفاده از واژگان درستی منتقل سازد، اما مهم‌تر از آن تسلط بر موضوع مطرح شده و حوزه تخصصی آن است. مترجم نسخه فارسی، کیهان ولی‌نژاد، بر اساس شناسنامه کتاب، عضو هیئت علمی دانشگاه هنر شیراز است و در رشته عکاسی به تدریس مشغول است. باین که کتاب مورد بحث در عنوان خود از واژه «عکاسی» استفاده کرده، حوزه اصلی تخصصی آن جامعه‌شناسی است و بیش‌تر اصطلاحات و مفاهیم در این حوزه مطرح شده‌اند. علاوه بر این، نویسنده اصلی کتاب خود جامعه‌شناس است و قاعدتاً با گفتمان مورد نظر او بر پایه جامعه‌شناسی شکل گرفته است. روی هم رفته، به نظر می‌رسد ایرادات موجود در ترجمه نه به سبب تسلط نداشتن مترجم بر زبان مبدأ و مقصد، بلکه به دلیل اشراف نداشتن او بر حوزه جامعه‌شناسی و موضوع مورد بحث در کتاب است.

عنوان نسخه انگلیسی *Photography: A Middle-Brow Art* به عکاسی؛ هنر میان‌مایه برگردان شده است. عبارت Middle-Brow، که به عنوان صفتی برای هنر آورده شده است، در فارسی به «قشر متوسط» اشاره دارد و شاید برگردان صحیح‌تر عنوان «عکاسی؛ هنر قشر متوسط» باشد. باین حال، از روی محتوای کتاب و اشاراتی که به میان‌مایگی رسانه عکاسی می‌شود و از سویی وجه هنری آن را زیر سؤال می‌برد، شاید انتخاب واژه «میان‌مایه» که این بار منفی را در خود دارد، خالی از لطف نباشد. داریوش آشوری در کتاب *بازاندیشی زبان فارسی* واژه «میان‌مایه» را به جای لغت نامأنوس «متوسط‌الاحوال» به مجموعه‌واژگان زبان فارسی وارد می‌داند و معتقد است که محمود صناعتی نخستین بار از این واژه استفاده کرده است. مهم این است که آشوری این واژه را معادل mediocre می‌داند که امروزه به واژه‌ای متداول در زبان فارسی تبدیل شده است (آشوری ۱۳۷۵: ۱۶۰). باین وصف، می‌توان از اقدام مترجم فارسی در انتخاب واژه «میان‌مایه» انتقاد کرد و این محلی برای بحث است.

در تطبیق متن فارسی با نسخه انگلیسی کتاب، نقد وارد بر ترجمه فارسی را می‌توان در دو حوزه طبقه‌بندی کرد. نخست، ایرادات ترجمه که خودشان به دو بخش ترجمه کلمات و ترجمه جملات تقسیم می‌شوند. مشکلات ترجمه‌ای، بر اثر دشواری بوردیو، در فصول

ابتدایی بیش‌تر به چشم می‌خورد، اما حوزه دیگر ایرادات در ترجمه فارسی به ویرایش متن مربوط است. متن فارسی از ویرایش مناسبی بهره نبرده است و به‌خصوص این موضوع در فصل نخست بسیار پررنگ است. در ادامه، مثال‌هایی از ایرادهای واردآمده بررسی می‌شوند. در ابتدا، متن انگلیسی و پس‌از آن ترجمه فارسی‌اش آمده است. در نهایت، با بررسی ایراد، پیشنهادی برای ترجمه مطرح می‌شود.

the absence of economic and technical obstacles is an adequate explanation only if one hypothetically assumes that photographic consumption fills a need that can be satisfied within the limits of economic means.

«عدم وجود موانع اقتصادی و فنی نیز توجیه مناسب و بسنده‌ای است، البته در صورتی که فرض کنیم مصرف عکاسی نیازی در محدوده امکانات مالی برآورده می‌کند» (بوردیو ۱۳۹۸ الف: ۳۴).

ترجمه پیشنهادی: فقدان موانع اقتصادی و فنی تنها در صورتی کافی است که فرض بر این باشد که مصرف عکاسی صرفاً نیازهای قرارگرفته در محدوده مسائل اقتصادی را برطرف می‌سازد.

but does this not amount to doing away with the sociological problem by providing as an explanation what sociology should be explaining?

«اما آیا با این نگاه، بر توضیح جامعه‌شناختی پیشی نجسته و مسئله‌ای جامعه‌شناختی را ناتمام نگذاشته‌ایم؟» (همان: ۳۷).

ترجمه پیشنهادی: اما آیا این به منزله نادیده گرفتن نقش علم جامعه‌شناسی در توضیح این مسئله جامعه‌شناختی نیست؟

if an increase in resources has the almost automatic effect of increasing the diffusion of cameras and the number of photographers, we would be right in supposing the existence of “natural” aspiration to photographic practice which can remain constant across different milieux and situations because, inspired by universal “motivations”, it is independent of social conditioning.

اگر افزایش دارایی‌ها خودبه‌خود بر افزایش گستره دوربین‌ها و شمار عکاسان تأثیر می‌گذارد، پس این حدس‌مان درست خواهد بود که نسبت به عمل عکاسی اشتیاق “طبیعی” وجود دارد و این اشتیاق می‌تواند در محیط‌های اجتماعی و وضعیت‌های مختلف ثابت باقی بماند زیرا، به دلیل برآمدنش از “انگیزش‌های” همگانی، مستقل از شرط و شروط جامعه است (همان: ۳۴، ۳۵).

ترجمه پیش‌نهادی: اگر افزایش دارایی‌ها به صورت خودبه‌خود باعث افزایش گستره دوربین‌ها و شمار عکاسان شود، پس این فرض مان درست خواهد بود که نسبت به عمل عکاسی اشتیاق «طبیعی» وجود دارد که این اشتیاق می‌تواند در محیط‌ها و وضعیت‌های مختلف ثابت باقی بماند، زیرا به آن دلیل که از «انگیزش‌های» فراگیر الهام گرفته، مستقل از قواعد اجتماعی است.

protection against time

«مقاومت در برابر زمان» (همان: ۳۵).

ترجمه پیش‌نهادی: حفاظت از تأثیر زمان.

Distraction.

«سرگرمی» (همان: ۳۵، ۳۶).

ترجمه پیش‌نهادی: حواس‌پرتی.

... allowing them to express and artistic intention or demonstrate their technical mastery.

«... به آن‌ها امکان می‌دهد تا نیتی هنرمندانه را به‌نمایش گذاشته یا مهارت فنی‌شان را

به‌تصویر بکشند» (همان: ۳۵).

ترجمه پیش‌نهادی: ... به آن‌ها اجازه می‌دهد تا نیت هنری‌شان را بروز یا مهارت فنی

خود را نشان دهند.

it provides the satisfaction of prestige, in the form of technical prowess or evidence of a personal achievement (a journey, an event) or of ostentatious expenditure.

«عکاسی، در قالب مهارت فنی یا گواهی‌دادن بر یک دستاورد شخصی (سفر، روی‌داد)

یا در قالب هزینه‌هنگفت صرف‌شده، سبب حفظ وجهه و اعتبار اجتماعی عکاس می‌شود»

(همان: ۳۵، ۳۶).

ترجمه پیش‌نهادی: عکاسی در قالب مهارت فنی یا گواهی‌دادن بر یک دستاورد

شخصی (سفر، روی‌داد) یا در قالب هزینه‌هنگفت صرف‌شده، وجهه و اعتبار اجتماعی را

برای عکاس به‌ارمغان می‌آورد.

علاوه بر بررسی بخش اول از منظر ترجمه، به همین سیاق در بخش‌های دیگر اشتباهاتی

به‌چشم می‌خورد. اشتباهات بخش‌های دیگر بیش‌تر در حوزه ترجمه اشتباه کلمات و ضبط

صورت فارسی نام‌های خاص است. به‌عنوان مثال، اسامی خاص در کتاب با دو ترجمه مختلف آورده شده‌اند. «آلفرد استیگلیتز» (همان: ۲۰۸) با معادل «استیگلیتز» در نمایه کتاب متفاوت است. مثال دیگر، نام Max Weber است که به‌اشتباه «مارکس» (همان: ۱۸۸) ترجمه شده است. یکی دیگر از مهم‌ترین اشتباهاتی که در ترجمه کتاب به‌چشم می‌خورد، عنوان بخش سوم فصل دوم است که بولتانسکی و شامبوردون آن را نوشته‌اند. در عنوان انگلیسی این بخش آمده است: «professional men or men of quality: professional photographers» که مترجم فارسی آن را «حرفه‌ای‌ها و یا کیفیت‌گرایان: عکاسان حرفه‌ای» ترجمه کرده است. یکی از نکات قابل تأمل که درباره این فصل مهم به‌نظر می‌رسد، تأکید نویسندگان بر عدم حضور زنان در جایگاه عکاسان حرفه‌ای است که گواه این موضوع در متن این بخش آمده است. باین‌حال، ترجمه عنوان این بخش، با بی‌توجهی به‌عنوان انگلیسی، یکی از مسائل پراهمیت را که بسیار محل بحث و نقد است، به‌درستی انتقال نداده است. نقد محتوایی این بخش در قسمت نقد و تحلیل روش‌شناختی کتاب واکاوی خواهد شد.

۲،۳،۳،۲ درباره نسخه انگلیسی کتاب و مترجم انگلیسی

مترجم انگلیسی این کتاب شان وایتساید (Shaun Whiteside) در سال ۱۹۵۹ در شهرستان تایرون ایرلند شمالی متولد شده است. او فارغ‌التحصیل رشته زبان‌های مدرن در کالج کینگ کیمبریج است. وایتساید پس از پایان تحصیلات خود و پیش از تبدیل شدن به مترجم تمام‌وقت، روزنامه‌نگار تجاری و تهیه‌کننده تلویزیون بود. وایتساید رئیس سابق انجمن مترجمان انجمن نویسندگان بریتانیا بود. او در کمیته PEN Writers in Translation، هیئت تحریریه کتاب‌های جدید به زبان آلمانی و هیئت مشورتی مرکز ترجمه ادبی بریتانیا، به‌طور منظم تدریس می‌کند. وی در ترجمه ادبیات فرانسوی، هلندی، آلمانی، و ایتالیایی تبحر دارد و رمان‌های بسیاری را ترجمه کرده است؛ از جمله Manituana و Altai نوشته وو مینگ، *The Weekend* نوشته برنهارد شلینک، سروتونین نوشته میشل هولبک، و *مگالان گناه‌کار* از لیلیان فاشینگر که برنده جایزه Schlegel-Tieck برای ترجمه آلمانی در سال ۱۹۹۷ شد.

نسخه انگلیسی کتاب عکاسی؛ هنر میان‌مایه را شان وایتساید نخستین بار در سال ۱۹۹۰ توسط انتشارات Polity Press به‌چاپ رساند. نسخه اولیه کتاب کیفیت چاپ نامطلوبی دارد. بعد از مقدمه مترجم انگلیسی، فصل‌ها به همان ترتیب نسخه فارسی هستند. در مقدمه انگلیسی آمده است: «... از آنجایی که بخشی از محتوای متن اصلی بر عمل عکاسانه تمرکز

نکرده، از ترجمه انگلیسی آن حذف شده‌اند» (Bourdieu 1990). این ترجمه برپایه متنی است که به زبان ایتالیایی نوشته شده و بوردیو کمی آن را اصلاح کرده بود. در این کتاب، به‌خلاف نسخه فارسی، عکس‌ها در متن کتاب قرار گرفته‌اند و تعداد آن‌ها در نسخه انگلیسی ده عدد است. این طور که به نظر می‌رسد بقیه عکس‌ها در نسخه فارسی به‌علت ممیزی حذف شده‌اند. البته کیفیت تصاویر چنان نازل است که نمی‌توان به‌درستی تشخیص داد آیا مورد ممیزی در تصاویر حذف‌شده وجود داشته است یا خیر. برخی عکس‌ها در نسخه انگلیسی توضیحات ندارند و مترجم فارسی، بدون اشاره به این موضوع، خودش مطالبی به‌عنوان پانویشت تصاویر اضافه کرده است. علاوه‌براین، عنوان عکس‌هایی که توضیح دارند به سلیقه مترجم تغییر یافته‌اند و پانویشت عکس‌ها هم ترجمه نشده‌اند. به‌عنوان مثال، در توضیح عکس شماره پنج در نسخه فارسی آمده است: «دست‌های پیرزن» که معادل انگلیسی آن در واقع عبارت *those hands mean work* است. درنهایت، می‌توان گفت که وجه مشترک نسخه فارسی و انگلیسی کیفیت بسیار نازل تصاویر چاپ‌شده است.

۴,۲ نقد محتوایی کتاب

۱,۴,۲ درباره فصل‌ها

همان‌طور که پیش‌تر اشاره شد، کتاب به دو فصل اصلی تقسیم شده است و هرکدام بخش‌هایی دارند: فصل اول دو بخش دارد که در بخش اول، پس از یک درآمد روشن‌کننده و مفصل به‌قلم بوردیو، درباره عکاسی به‌مثابه شاخص و ابزار یک پارچگی بحث می‌شود. در بخش نخست که «آیین اتحاد و تفاوت‌های پرورده» نام‌گذاری شده است، بوردیو قصد دارد راه‌هایی را نشان دهد که خانواده‌ها از عکس برای تعیین عضویت و نشان‌دادن مناسبت‌های مهم یا رسمی‌شان استفاده می‌کنند. کسانی که از عکاسی سنتی خانوادگی پیروی نمی‌کنند، درباره امتناع از هنجارهای طبقه اجتماعی که به آن تعلق دارند، «منحرف» تلقی می‌شوند. براساس آنچه بوردیو در این بخش مطرح می‌کند، افراد می‌توانند با درگیر شدن در اشکال مختلف فعالیت‌های عکاسی، مرزهای طبقاتی را تعیین کنند. در دومین بخش از فصل اول کتاب با عنوان «تعریف اجتماعی عکاسی»، بوردیو به برخی مفروضات مربوط به عکاسی تردید وارد می‌کند؛ به‌ویژه این‌که عکاسی به‌نحوی رسانه‌ای «عینی» است و باز نمود عکاسانه واقعیت امری واقع‌گرایانه است. هم‌چنین، خاطر نشان

می‌کند که درک عمومی از عکاسی با نظریه‌های سنتی زیبایی‌شناسی شبیه به آنچه از زیبایی‌شناسی کانتی سراغ داریم مطابقت ندارد. درنهایت، او نشان می‌دهد که عکاسی عملی دارای مشروعیت مبهم و متفاوت در گروه‌های مختلف اجتماعی است و در مرز میان اعمال پیش‌یافتاده و اعمال اصیل و باشکوه جای دارد.

فصل دوم کتاب مطالعه گروه‌هایی را پیش‌نهاد می‌کند که به‌شکلی «ساده‌لوحانه» از تعریف اجتماعی عکاسی دست کشیده‌اند. فصل دوم این گروه‌های «منحرف» را در سه بخش جداگانه مطالعه می‌کند. در بخش نخست با عنوان «بلندپروازی‌های زیباشناختی و آرمان‌های اجتماعی: باشگاه عکاسی در نقش گروه فرعی»، روبر کاستل و دومینیک اشنایپر عملکرد چندین باشگاه عکاسی از محیط‌های مختلف اجتماعی را تشریح می‌کنند. آنچه در این بخش مطرح می‌شود این است که همه آن‌ها با تمایل به جداشدن از کاربردهای «معمول» عکاسی متمایز می‌شوند، اما برخی بیش‌تر به مسائل مربوط به پیچیدگی فنی توجه دارند. هم‌چنین، برخی دیگر بیش‌تر بر ایجاد زیبایی‌شناسی مستقل تمرکز می‌کنند. در بخش دوم این فصل با عنوان «هنر مکانیکی، هنر طبیعی: هنرمندان عکاس»، ژان کلود شامبوردون به‌صورت کلی درباره مسائل زیبایی‌شناختی مشکل‌سازی می‌نویسد که عکاسان در مقام هنرمند با آن روبه‌رویند. به‌کارگیری استدلال‌های آشنا درخصوص مشروعیت هنر عکاسی در مقایسه با دیگر اشکال رایج و محدود به قوانین هنر بینش‌هایی را در این‌باره ارائه می‌دهد که جداکردن عکس از شیئی که نشان می‌دهد دشوار است؛ درواقع، مشکلی که در زمینه خلقت اشیا با عکس دارد. بخش آخر، «حرفه‌ای‌ها یا کیفیت‌گرایان: عکاسان حرفه‌ای»، که شامبوردون و بولتانسکی تألیف کرده‌اند، به مشاغل مختلفی می‌پردازد که بخشی از «حرفه‌ای عکاسی محسوب می‌شوند. در این مطالعه، آن‌ها بر این واقعیت تأکید می‌کنند که اعضای این حرفه آن را به‌طور مختلف درک می‌کنند. ادعا می‌شود که تفاوت در «خاستگاه اجتماعی» باعث بسیاری از تفاوت‌ها در نگرش و موقعیت در حرفه می‌شود.

۲،۴،۲ منابع

نکته‌ای که درباره کتاب عکاسی؛ هنر میان‌مایه به‌چشم می‌خورد نبود بخشی به‌عنوان منابع مورداستفاده نویسندگان در پایان کتاب است. با توجه به این موضوع که این کتاب را پنج نویسنده مختلف نوشته‌اند، تجميع منابعی که آن‌ها استفاده کرده‌اند، می‌توانست به مخاطبان برای مطالعات بیش‌تر کمک شایانی کند. با این‌همه، به‌نظر می‌رسد که ویراستار نسخه اصلی

زبان فرانسه ضرورتی را برای این کار حس نکرده است و در ترجمه انگلیسی و فارسی نیز جای خالی منابع کتاب حس می‌شود؛ کاری که این مترجمان به‌منظور انسجام و اعتباربخشی این کتاب می‌توانستند انجام دهند، اما چنین نکردند.

با این‌که فهرست منابع در انتهای این کتاب نیامده، آنچه مهم است اهمیت منابع استفاده‌شده در بخش‌های مختلف است که با بررسی نگارندگان این مقاله مشخص شد که مؤلفان منابع مورد استفاده در فصول مختلف همگی از صاحب‌نظران دانشگاهی و حوزه‌های پژوهشی هستند و بیش‌تر منابع کتاب اعتبار و اهمیت ویژه‌ای دارند. نکته دیگر درباره منابع، استفاده متناسب ارجاع نویسندگان در هر بخش به مطالب منابع است که به‌قدر ضرورت اعمال شده است و از این حیث تعادل خوبی دارد. در نهایت، می‌توان اشاراتی را که در بخش یادداشت‌های مربوط به هر فصل آمده است و در نقش معرفی منابع استفاده‌شده و منابع مناسب برای مطالعه بیش‌تر است، مهم در نظر گرفت و وظیفه فهرست منابع را بر دوش این بخش گذاشت.

۳،۴،۲ تحلیل و بررسی

برای تحلیل و بررسی کتاب، نخست باید در نظر داشت که ترجمه انگلیسی به‌جای ارائه تجزیه و تحلیل‌های خاص از نظرسنجی‌هایی که داده‌ها از آن‌ها گرفته شده است، بر اظهارات کلی درباره عکاسی تأکید می‌کند. نظرسنجی‌هایی که در نسخه انگلیسی کتاب حذف شده‌اند، در یک بازه ۲۵ ساله یا بیش‌تر به‌دست آمده‌اند و عمدتاً مربوط به زندگی اجتماعی در اروپا هستند. در بررسی متن کتاب و پژوهش‌هایی که به آن استناد شده است، می‌توان گفت که این کتاب می‌تواند جامعه‌شناسان را به آگاهی بیش‌تر از نقش عکاسی در نهادهای مختلفی هم‌چون خانواده تا دنیای هنر سوق دهد، اما این نکته را باید در نظر داشت که نمی‌توان کتاب مورد نظر را (با توجه به کهنه‌بودن اطلاعاتش) تحلیلی از نقش عکاسی در جامعه معاصر دانست. در این سال‌ها که از نظرسنجی‌های کتاب فاصله گرفته شده است، نقش عکاسی هم در زندگی خانوادگی و هم در جامعه متفاوت شده و تکامل یافته است. علاوه بر این، طبقات و گروه‌های اجتماعی مطالعه‌شده در این کتاب مانند دهقانان، اعضای کلوب‌های عکاسی، و متخصصان عکاسی به اشکال بسیار متفاوتی تکامل یافته‌اند. در نهایت، می‌توان گفت که از زمان انتشار کتاب، جهان هنر تا حد زیادی عکاسی را به‌عنوان هنری زیبا پذیرفته است و جایگاه عکاسی دیگر به آن شکلی نیست که در محتوای کتاب ارزیابی

شده است. با این همه، کتاب مذکور می‌تواند هم‌چون مبنایی عمل کند که مخاطب می‌تواند با آن تغییرات در زندگی نمادین فرهنگ‌ها را اندازه‌گیری کند و بیان چهارچوب‌های مهمی در نظر گرفته شود که ممکن است تجزیه و تحلیل عکاسی در آن‌ها پیش برود. شاید جالب‌ترین قسمت کتاب جایی باشد که نقش عکاسی را در زندگی خانوادگی بررسی می‌کند. این بخش از نظرسنجی‌های انجام‌شده از حدود هفتصد نفر در پاریس، یک شهر کوچک‌تر و یک روستا، برگرفته شده است. بوردیو بیان می‌کند:

منظور از فهم کافی عکسی... تنها کشف معنایی نیست که آن عکس به‌صراحت بیان می‌کند، یعنی تا حد معینی، [کشف] اهداف صریح عکاس، بلکه رمزگشایی معنای مازادی که عکس به‌واسطهٔ سهیم‌بودن در نمادگرایی یک گروه سنی، طبقاتی، یا هنری فاش می‌کند، نیز مدنظر است (بوردیو ۱۳۹۸ الف: ۲۵).

به‌عنوان مثال، طبقهٔ دهقانان عکاسی را به‌مثابهٔ یک عمل پس‌می‌زند و با این کار، یکی از جنبه‌های ارتباط خود با زندگی شهری را رد می‌کند، اما پرتره‌های عکاسی‌ای که عکاسان حرفه‌ای پدید آورده‌اند، خانواده‌شان، آداب و رسوم، و برخی از وابستگی‌های گروهی آن‌ها را نشان می‌دهند. طبقهٔ کارگر شهری عکس‌های خانوادگی خود را با دوربین‌های خودکار عصر جدید می‌گیرند و به‌عبارتی، عمل عکاسی به‌صورت کاملاً ابزاری انجام می‌شود. در بحث عملکرد اجتماعی عکاسی خانوادگی، بوردیو از نظریات دورکیم بسیار استفاده می‌کند. به‌عنوان مثال، بوردیو دربارهٔ عکس عروسی می‌نویسد:

اگر به‌استناد به نظر دورکیم بپذیریم که کارکرد جشن احیا و بازآفرینی گروه است، آن‌گاه خواهیم فهمید که چرا عکس امکان رسمیت‌بخشیدن به همان لحظه‌های اوج زندگی اجتماعی که در آن، گروه اتحاد خود را بار دیگر با جدیت تحکیم می‌نمایند، را فراهم می‌سازد (همان: ۴۴).

با این حال، عملکرد یک‌پارچهٔ عکس فراتر از لحظه است:

عکس‌های قدیمی عروسی اغلب شکل یک کلاس آموزشی تبارشناختی را به‌خود می‌گیرند که در آن، مادر هم‌چون یک کارشناس برای فرزندش دربارهٔ روابطی که او را به اشخاص درون عکس‌ها پیوند می‌دهند سخن می‌گوید. مادر رمز به‌هم‌رسیدن آن دو زوج جوان درون عکس‌ها را بیان می‌کند، دربارهٔ غیاب‌ها، که نشان از مشاجرات و مجادلات دارند، و دربارهٔ حضورها، که بر ادای احترام به خانواده دلالت دارند، نظر

می‌دهد. جان کلام این‌که عکس مراسم ازدواج یک جامعه‌نگاشت واقعی است و از همین منظر، موردخوانش قرار می‌گیرد (همان: ۴۷).

کلپ‌های عکاسی معنای دیگری را برای عکاسی خارج از «جشن»‌ها در زندگی خانوادگی (که بسته به موقعیت اجتماعی و جغرافیایی آن‌ها در ترکیب کلاس و عملکرد آن‌ها متفاوت است) ارائه می‌دهند. این کلپ‌ها، برای عکاسی به‌مثابه عملی زیباشناختی، در جست‌وجوی مشروعیت‌بخشیدن به هنری زیبا هستند، درحالی‌که مشروعیت اصلی را از روند گروهی خودشان گرفتند. در زمان نگارش این کتاب، یعنی در اوایل دهه ۱۹۶۰، تعداد انگشت‌شماری از عکاسان فرانسوی (به‌ویژه من ری، کارتیسه برسون، و اثره)، به‌عنوان عکاسان هنرهای زیبا، به مقام قابل‌اعتنایی رسیده بودند. بنابراین، از نظر بوردیو عکاسی، مانند سینما و موسیقی جاز، «هنر قشر متوسط» بود که عمدتاً خارج از دنیای هنر رسمی نقاشی و مجسمه‌سازی مشروعیت می‌یافت.

نویسندگان این کتاب به موارد متعددی درباره عکاسی اشاره می‌کنند که ممکن است برای مخاطب امروزی بدیهی تلقی شوند؛ از جمله می‌توان به این موضوع اشاره کرد که چگونه با پیدایش دوربین‌های خودکار، عکاسی در سراسر جامعه پخش شد و گسترش آن ادعای عکاسی به‌عنوان یکی از هنرهای زیبا را کم‌رنگ‌تر کرده است. درنهایت، همان‌طور که پیش‌تر مطرح شد، کتاب موردنظر مبتنی بر داده‌هایی است که عمدتاً مبنایی تاریخی دارند. باین حال، جامعه‌شناسان علاقه‌مند به فرهنگ اطلاعات زیادی درباره عملکرد یک سیستم نمادین عجیب و غریب را از این کتاب خواهند آموخت. نوشته‌های بوردیو، مانند دیگر همکارانش، پیچیده، ثقیل، و از نظر فکری مفید است. این کتاب به‌گونه‌ای ویرایش شده است که بسیاری از «شواهد» در یادداشت‌های پایانی طولانی وجود دارند و نظرسنجی‌ها و داده‌هایی که کتاب براساس آن‌ها شکل گرفته، در ترجمه انگلیسی گنجانده نشده است. درنهایت، می‌توان گفت که فصل‌های مختلف را می‌توان به‌مثابه مقاله‌هایی مجزا خواند.

۴,۴,۲ نوآوری و روزآمدی

این کتاب در اصل در سال ۱۹۶۵ منتشر شده است و بیش‌تر مواردی که مطرح و مطالعه می‌کند، امروزه تقریباً کهنه شده‌اند. بسیاری از اظهارات بوردیو درباره جامعه‌شناسی و عمل عکاسی درباره موضوعات دانشگاهی معاصر و هم‌چنین فعالیت‌های روزمره کاربران دوربین در این روزگار کاربردی ندارد. بوردیو چنین بیان می‌کند که جامعه‌شناسی «بنا بر ماهیت وجودی‌اش، غلبه بر تقابل نادرستی که ذهنیت‌گرایان و عینیت‌گرایان به میل خودشان برپا

داشته‌اند را پیش‌فرض خود قرار می‌دهد» (بوردیو ۱۳۹۸ الف: ۱۹). بوردیو نوع تجزیه و تحلیل خود را از نظر آماری یا «عینی» ملموس و به همان اندازه حساس می‌داند و بیان می‌کند که کارش یک «تجربه ذهنی» است که «فعالیت عینی» را به همراه دارد. به گفته وی، مطالعه‌ای که درباره مردم‌شناسی است باید چنین باشد:

مردم‌شناسی محض باید به تحلیل فرایندی منتهی شود که ریشه‌های عینیت را در تجربه ذهنی رشد می‌دهد: مردم‌شناسی باید با درک زمان عینیت‌گرایی بر این فرایند غلبه کرده و بنیان آن را بر نظریه عینی‌سازی داشته‌های درونی و درونی‌سازی داشته‌های بیرونی استوار سازد (همان: ۲۳).

گنزالس، به نقل از نوشته آلن تورن در سال ۱۹۶۵، به درستی بیان می‌کند که متن کتاب مورد نظر «بیش‌تر بر جنبه‌های عملی متمرکز است و به جنبه‌های متافیزیکی یا روانی تولید عکاسی توجهی ندارد و لذا تأکیدش بیش‌تر بر کاربردهای این رسانه است» (González 1992: 126). با این حال، با در نظر گرفتن زمان آن، جنبه جالب این مطالعه انتخاب منظر مطالعاتی آن، یعنی جامعه‌شناسی، و مصادف شدنش با فراگیری هم‌زمان فعالیت‌های عکاسی است که امکان تجزیه و تحلیل انعطاف‌پذیری را فراهم آورده است. به نظر می‌رسد این وجه مشترک ظاهری و هم‌زمانی به بوردیو فرصت داده تا کلیات خاصی را، به ویژه درباره تولید تصویر «خانوادگی» که از مرزهای طبقاتی عبور می‌کند، ارائه دهد.

بوردیو «خانواده» را در مرکز بحث خود قرار می‌دهد و ادعا می‌کند که این گروه بیش از هر گروه دیگری از عکاسی به عنوان ابزاری برای اتحاد استفاده می‌کنند: «این کارکرد همانا رسمیت بخشیدن و جاودانه نمودن بهترین لحظه‌های زندگی خانوادگی و، به‌طور خلاصه، تحکیم یک پارچه اعضای خانواده است که به‌واسطه تأکید دوباره بر مفهوم خانواده و اتحادش تحقق می‌یابد» (بوردیو ۱۳۹۸ الف: ۴۲).

آنچه مشخص است امروزه دیگر نقش عکاسی در خانواده‌ها، به‌واسطه حضور فناوری دیجیتال و گستردگی آن، سیال‌تر شده و خوانش‌هایی که بوردیو از عکس به مثابه شاخص و ابزار یک پارچگی به دست داده است، در وضعیت امروزی نسبت جامعه و عکاسی به‌سختی جای می‌گیرد.

۵,۴,۲ به کارگیری ابزارهای علمی

این کتاب، همان‌طور که پیش‌تر گفته شد، کتابی بینارشته‌ای محسوب می‌شود که البته توجه بیش‌تر آن به حوزه جامعه‌شناختی است. اگرچه نویسندگان بخش‌های مختلف آن و

هم‌چنین نویسنده اصلی، یعنی بوردیو، افراد صاحب نام و اندیشه در حوزه مورد مطالعه هستند، با توجه به این که کتاب مورد نظر با هدف امر آموزش تألیف نشده، به نوعی فاقد ارزش آموزشی است. به علاوه، با توجه به نکاتی که پیش تر بیان شد، این کتاب به دلیل زمان زیادی که از تألیفش می‌گذرد و به دلیل دگرگونی شدید در حوزه جامعه‌شناسی، عکاسی، و به نوعی درهم بافتگی علوم نظری امروز دیگر کاربرد روزگار تدوین خود را ندارد و به اصطلاح، زمان انقضای آن رسیده است. با این همه، بسیاری از موارد مطرح شده در این کتاب می‌توانند در سامان‌دهی یک نگاه جامعه‌شناختی به رسانه عکاسی کمک‌کننده باشند و این کتاب، از نظر تاریخی نیز در زمان مورد بحث، نکات قابل‌اعتنایی دارد. کارآمدی موارد طرح شده در کتاب به صورت جزئی، موردی، و جدا از هم اتفاق می‌افتد و امروز به عنوان کتابی منسجم دست‌کم در حوزه آموزشی کاربرد ندارد.

۶،۴،۲ نمایه

بخش نمایه کتاب، که بیش از ۱۱۵ عنوان در آن مطرح شده است، اشتباهات فراوان دارد. این اشتباهات بیش تر در ترجمه، جای‌گذاری صفحه، و از قلم‌انداختن نمایه‌ها دیده می‌شود. به عنوان مثال، همان‌طور که در بخش ترجمه کتاب فارسی به آن اشاره شد، نام آلفرد استیگلیتز که در متن بدین شکل ترجمه شده، در نمایه به صورت استیگلیتس آمده است یا نام گاسپار-فلیکس تورناشن یا همان نادار با مخفف «نادر، ژ» آمده که مشخص است در ترجمه نام گاسپار حرف اول آن به اشتباه «ژ» ترجمه شده است. در نمایه نام «سودر، ژ، پ» به اشتباه صفحه ۲۰۸ درج شده، در حالی که این نام در صفحه ۲۰۷ استفاده شده است. نکات دیگری نظیر ترجمه اشتباه نام ماکس وبر به مارکس وجود دارد که در بخش بررسی ترجمه به آن اشاره شد.

۷،۴،۲ رویکرد کلی

بررسی‌های نگارندگان مشخص کرد که *عکاسی؛ هنر میان‌مایه* اگرچه در شکل کلی کتابی حائز اهمیت است، به دلیل کهنگی مطالعات آن، ارزش اولیه خود را از دست داده است. از آن‌جاکه در زمینه نقش عکاسی در جامعه‌شناسی مطالعات به‌روز زیادی انجام شده و حتی کتاب‌هایی در این حوزه ترجمه شده‌اند، به نظر می‌رسد که لزوم وجود این کتاب به پرننگی دهه‌های گذشته حس نمی‌شود و ارجاع به آن بسیار کم‌تر از گذشته است. با این حال، این

گذاره به معنای کم‌اهمیت جلوه‌دادن ارزش و اعتبار کلی مطالب نویسنده (ها) کتاب نیست. همان‌طور که در بخش کاربرد آموزشی کتاب بیان می‌شود، دانشجویان و پژوهش‌گران می‌توانند از بخش‌های مختلفی از کتاب به صورت موضوعی استفاده کنند.

۸,۴,۲ کاربرد آموزشی

کتاب مدنظر به دلیل ماهیت بینارشته‌ای مورد مطالعاتی‌اش می‌تواند جامعه مخاطبان گسترده‌ای داشته باشد. با این حال، برای امر آموزش تدوین نشده و ساختار آن برای استفاده به عنوان کتاب آموزشی مناسب نیست، اما می‌توان از برخی موضوعات طرح‌شده در کتاب با راه‌نمایی استادان به صورت موردی در درس جامعه‌شناسی عکاسی در مقطع کارشناسی و در مقطع کارشناسی ارشد رشته عکاسی استفاده کرد. با این همه، به نظر می‌رسد استفاده از این کتاب برای مخاطب رشته جامعه‌شناسی ارزش‌مندتر از دانشجویان رشته عکاسی است.

۹,۴,۲ نقد و تحلیل روش‌شناختی کتاب

کتاب عکاسی؛ هنر میان‌مایه نه به راحتی قابل خواندن است و نه در بیش‌تر مواردی که طرح می‌کند بیش از حد ساده‌انگارانه است. اگرچه برخی از مطالعات این کتاب براساس تحقیقات کمی انجام شده و از نظر روش‌شناختی رویکردی کمی را اتخاذ کرده، به دلیل تمهیداتی که در نوع نگارش کتاب، به خصوص در نسخه انگلیسی، وجود دارد، برای غیرآمارشناسان و افرادی که از متون کمی آگاهی ندارند خوانش را آسان‌تر می‌کند. یکی از مواردی که در شیوه روش‌شناختی کتاب به‌وفور دیده می‌شود استفاده از مصاحبه است که شواهد آن در سراسر متن با استناد به نقل قول مستقیم مصاحبه‌شونده مشهود است. استفاده از این شیوه عمل خواندن کتاب را سرگرم‌کننده‌تر و هم‌چنین به خوانش تفسیری متکی بر آن کمک می‌کند. البته جای تعجب نیست که نکات مطرح‌شده، استدلال‌ها، و نمونه‌های موجود در کتاب، که مربوط به نسخه فرانسوی در اوایل ۱۹۶۰ است، درباره جامعه دهه ۱۹۹۰ که نسخه انگلیسی در آن ترجمه شده و جامعه فارسی قرن بیست‌ویکم که نسخه فارسی در آن ترجمه شده است، صدق نمی‌کند. به عنوان مثال، پیشرفت‌های فناورانه در تولید فیلم و دوربین استدلال‌هایی را که درباره تأثیر استفاده از فیلم رنگی مطرح شده است منسوخ می‌کند و ساختارهای خانواده، آداب و رسوم اجتماعی، و فعالیت‌های حرفه‌ای عکاسانه، که بیش‌ترین تمرکز این کتاب بر آن است، امروزه در یک قالب واحد به شکل گذشته‌شان وجود ندارند.

نکته حائز اهمیت دیگر درباره محتوای کتاب توجه کردن به نقش زنان است. به‌استثنای مطالعه بوردیو مبنی بر نقش مادران در خانواده و تبیین جایگاه‌شان از طریق تأیید و پذیرش به‌واسطه داشتن عکسی از کودکان (بوردیو ۱۳۹۸ الف: ۴۵)، در این کتاب به زنان به‌عنوان عکاس اشاره نمی‌شود. عنوان بخش سوم از فصل دوم که در واقع «مردان حرفه‌ای یا مردان کیفیت‌گرا: عکاسان حرفه‌ای» است، البته همان‌طور که در بخش بررسی ترجمه فارسی اشاره شد به‌اشتباه ترجمه شده، گویای این قضیه است که زنان در این مطالعه به‌هیچ‌وجه در نظر گرفته نمی‌شوند. به‌طور کلی، در پژوهش جامعه‌شناختی که داعیه شمولیت دارد، نادیده گرفتن بخش عمده‌ای از جامعه علاوه‌براین که نویسندگان را در مضامین جنسیت‌زدگی قرار می‌دهد، اعتبار پژوهش‌های آن‌ها را نیز تقلیل می‌دهد. بی‌توجهی به نقش زنان در این کتاب در حالی است که حتی در زمان نوشتن نسخه اصلی کتاب، یعنی در حدود دهه ۱۹۶۰، نیز زنان از بخش حرفه‌ای عکاسی مستثنا نبوده‌اند و بسیاری از عکاسان زن در عرصه حرفه‌ای عکاسی شناخته شده بودند و شهرتی بین‌المللی داشتند. درنهایت، با بررسی و تجزیه و تحلیل عملکرد عکاسی، این کتاب قصد دارد تا به خواننده یادآوری کند که عکاسی بخشی جدایی‌ناپذیر از نظام‌های شناسایی، مصرف، و بیان اجتماعی پسا‌صنعتی در غرب بوده است که این موضوع در طرح کلی کتاب رعایت شده است.

۳. نتیجه‌گیری

کتاب عکاسی؛ هنر میان‌مایه از کتاب‌های کلاسیک در حوزه جامعه‌شناسی و تصویر است، اما همان‌طور که بررسی شد، امروزه از نظر زمانی با گسستی مواجه شده است و روزآمد نیست. از آن‌جاکه بیش از نیم قرن از تألیف کتاب می‌گذرد و با توجه به تغییرات بسیار گسترده در حوزه جامعه‌شناسی و هم‌چنین عکاسی، مطالب کتاب به‌مانند گذشته قابل‌ارجاع نیست و روزآمدی سابق را ندارد. علاوه‌براین، با توجه به رشد چشم‌گیر ترجمه متون در حوزه عکاسی و جامعه‌شناسی، کتاب‌های مفید دیگری به‌عنوان جای‌گزین این کتاب، در طرحی جامع‌تر وجود دارند که این از لزوم چاپ مجدد کتاب می‌کاهد. با نگاهی کلی‌نگرانه می‌توان این کتاب را در برخی موضوعات برای مخاطب ارزش‌مند دانست، اما به‌واسطه ترجمه نامناسب در برخی بخش‌های کتاب، انتقال مفهوم با نارسایی همراه است. بی‌توجهی به اصلاح ترجمه، در حالی که سه بار کتاب تجدیدچاپ شده و به چاپ چهارم خود رسیده است، از نقاط ضعف نسخه فارسی است. کتاب، به‌لحاظ ظاهری، صفحه‌آرایی و کاغذ

نسبتاً مطلوبی دارد. باین‌حال، چاپ کم‌کیفیت عکس‌ها نقطه منفی دیگری است. از آن‌جاکه این کتاب شامل مقالاتی ناپیوسته است و به‌تبع آن، نتیجه‌گیری مشخصی ندارد، سبب شده است که در حالت کلی وحدت خود را از دست بدهد. ماحصل این شیوه چنین شده که هر بخش مستقل از سایر بخش‌ها قابلیت مطالعه دارد. درنهایت، به‌نظر می‌رسد مراجعه موضوعی و موردی به بخش‌های مختلف کتاب برای مخاطبان بهتر است و خوانش پیوستاری آن، به‌دلیل فرازوفروود ترجمه فارسی، دشوار و گیج‌کننده خواهد بود.

کتاب‌نامه

- آشوری، داریوش (۱۳۷۵)، *بازاندیشی زبان فارسی*، تهران: مرکز.
- بوردیو، پی‌یر (۱۳۹۷)، *تمایز: نقد اجتماعی قضاوت‌های ذوقی*، ترجمه حسن چاوشیان، تهران: ثالث.
- بوردیو، پی‌یر (۱۳۹۸ الف)، *عکاسی؛ هنر میان‌مایه*، ترجمه کیهان ولی‌نژاد، تهران: پیام امروز.
- بوردیو، پی‌یر (۱۳۹۸ ب)، *انسان دانشگاهی*، ترجمه حسن چاوشیان، تهران: کتاب پارسه.
- بوردیو، پی‌یر (۱۳۹۹)، *معنای سیاسی هستی‌شناسی فلسفی مارتین هایدگر*، ترجمه حسن چاوشیان، تهران: کتاب پارسه.
- فونتن، اولیویه و کریستیان شویره (۱۳۸۵)، *واژگان بوردیو*، ترجمه مرتضی کتبی، تهران: نی.

Bourdieu, P. (1990), *Photography: A Middle-Brow Art*, Shaun Whiteside (trans.), Polity Press.

González, J. A. (1992), "A Contemporary Look at Pierre Bourdieu's Photography: A Middle-Brow Art", *Visual Anthropology Review*, no. 8.

Newmark, P. (1988), *A Textbook of Translation*, New York: Prentice-Hall International.